

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Християнська академія педагогічних наук України

Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру
дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 10(56) 2025

Київ – 2025

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-10\(56\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-10(56))

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)»: журнал. 2025. № 10(56) 2025. С. 2882

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023 № 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 16.10.2025, № 7/10-25)

Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології Наталії Калиновської.

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

**Жукова Ірина
Віталіївна**

кандидат наук з державного управління, доцент, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна - доктор медичних наук, професор, старший науковий співробітник відділу економічного регулювання природокористування, ДУ "Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України", лікар ФРМ (фізичної та реабілітаційної медицини) ДУ "Територіальне медичне об'єднання МВС України по Одеській області" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григоріївна — кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартенєва Ірина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна — доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадзюк Степан Нестерович - доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, почесний академік Національної академії педагогічних наук України, завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташіца в Пілі (м. Піла, Польща)
9. Гвожджевський Сильвія — кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Гетманенко Людмила Миколаївна - старша викладачка кафедри природничо-математичної освіти і технологій Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (Київ, Україна)

Савченко Ю.Ю., Антипін Є.Б., Редько С.І. <i>МАТЕРИНСЬКЕ СТАВЛЕННЯ ЯК ФАКТОР ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ</i>	1872
Саннікова О.П., Санніков О.І. <i>ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ УСПІШНОСТІ ВИБОРУ ПРОФЕСІОНАЛОМ</i>	1885
Сарабун О.Б. <i>ТИМОС ЯК СПОСІБ ВИЗНАННЯ ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ</i>	1900
Сафін О.Д. <i>ДЕВІАНТНА АКТИВНІСТЬ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ ЯК ЧИННИК РИЗИКУ УРГЕНТНОЇ АДДИКЦІЇ ОСОБИСТОСТІ</i>	1912
Скляренко І.Ю., Буковська В.М., Барановський Я.І. <i>СОМАТИЧНИЙ РЕЗОНАНС ЯК ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЕМПАТІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ГРУПОВИХ ТІЛЕСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ТРЕНІНГАХ</i>	1924
Скляренко І.Ю., Ганношина І.М., Вітомський Ю.Л. <i>ПОСТНЕКЛАСИЧНІ ПАРАДИГМИ ПСИХОТЕРАПІЇ: ФЕНОМЕНОЛОГІЯ МІЖСУБ'ЄКТНОЇ РЕЗОНАНСНОСТІ ТА МЕТАМОДЕЛІ ІНТЕГРАТИВНОЇ КОРЕКЦІЇ АФЕКТИВНИХ ПОРУШЕНЬ</i>	1934
Сушко О.В., Губа М.І. <i>АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ТА ІННОВАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ В ОРГАНІЗАЦІЯХ</i>	1946
Федорчук О.І. <i>СІМ'Я ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО СВДОМОЇ І ПСИХОЛОГІЧНО СТІЙКОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ РЕАЛЬНОСТІ</i>	1957
Франчук А.О., Мельник К.Ю., Пономаренко Т.О. <i>СИНДРОМ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСУ У ВІЙСЬКОВИХ, ПІДХОДИ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ</i>	1968
Хараджи М.В., Шинкарьова Ж.В. <i>КОЛЕКТИВОТВОРЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: МОДЕЛЬ ГРУПОВОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ПСИХОЛОГІЧНИМ СУПЕРВІЗІЙНИМ СУПРОВОДОМ</i>	1978

УДК: 159.923

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-10\(56\)-1885-1899](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-10(56)-1885-1899)

Саннікова Ольга Павлівна доктор психологічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри загальної та диференційної психології, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0003-3961-2103>

Санніков Олександр Ілліч доктор психологічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики практичної психології, Державний Заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0002-6743-0182>

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ УСПІШНОСТІ ВИБОРУ ПРОФЕСІОНАЛОМ

Анотація. У статті розглядається один з аспектів регуляції процесу прийняття рішень, зокрема, регуляція тих властивостей особистості та їх проявів, які забезпечують успішність вибору в процесі життєдіяльності, у тому числі й професійної діяльності. Актуальність розробки проблеми викликана соціокультурними перетвореннями в суспільстві, що вимагають від особистості здатності здійснювати вибір у вкрай складних, екстремальних умовах нестабільності соціуму. Науковий інтерес у розробці проблеми полягає в пошуку індивідуально-типологічних властивостей особистості, психологічних ресурсів, чинників, детермінант адекватного вибору, прийняття й реалізації рішень. Саме тому пошук, вивчення й урахування психологічних закономірностей, зокрема, емоційних чинників, які впливають на персональний вибір, особливо впливів індивідуально-психологічних характеристик емоційності як властивості особистості на прийняття рішень, представляють не тільки науковий інтерес, але й мають виражену прагматичну спрямованість.

Серед можливих механізмів регуляції прийняття рішень (когнітивних, вольових, мотиваційних тощо) пильна увага приділяється механізмам регуляції не тільки за допомогою актуальних (ситуативних, транзитних, мінливих) емоцій, але й стійкою схильністю до переживання домінуючих емоційних паттернів, які представлені емоційністю. Визнано, що емоційність як властивість індивідуальності, є однією із провідних психологічних детермінант успішності в різних сферах життєдіяльності.

Теоретично встановлено, що на вибір професіонала впливають такі психологічні характеристики особистості як: цільова налаштованість, незалежність, толерантність, ергічність, спонтанність, усталеність, розумність, далекогляд-

ність, ризикованість тощо. Означені якості охоплює інтегральна властивість особистості – рішимість. Доведено, що комплекс цих властивостей, їх якісно-кількісне поєднання відбиває індивідуально-психологічну специфіку успішності-неуспішності вибору кожної особистості, особливо у професійній діяльності, де, з одного боку, професія пред'являє певні вимоги до особистості, а з другого боку – емоційність, як одна з провідних характеристик індивідуальності, структурує їх в унікальну систему й детермінує специфіку їх поєднань і проявів. Діагностика обраних рис особистості здійснювалася за допомогою оригінальної методики «Мультидименціональна шкала прийняття життєвих рішень» Олександра Саннікова, а емоційність вивчалася «Чотирьохмодальнісним тест-опитувальником емоційності» Ольги Саннікової. Емпірично доведено, що тип емоційності визначає специфіку (якісно-кількісну комбінацію) властивостей особистості, що сприяють успішному вибору.

Ключеві слова: особистість професіонала, чинники, детермінанти, успішність вибору, емоційна регуляція, емоційність, прийняття рішень, індивідуально-психологічні особливості.

Sannikova Olga Pavlivna Doctor of Psychology, professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, professor of General and Differential Psychology Department, State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky», Odesa, <https://orcid.org/0000-0003-3961-2103>

Sannikov Oleksandr Ilyich Doctor of Psychology, professor, professor of Theory and Methodology of Applied Psychology Department, State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky». Odessa, <https://orcid.org/0000-0002-6743-0182>

PECULIARITIES OF EMOTIONAL REGULATION IN A PROFESSIONAL'S CAREER CHOICE SUCCESS

Abstract. The article examines one of the aspects of decision-making regulation, namely the regulation of personality traits and their manifestations that ensure the success of choice in the course of life activities, including professional activity. The relevance of this issue arises from the sociocultural transformations taking place in society, which require individuals to be capable of making choices under highly complex and unstable social conditions. The scientific interest in this research lies in identifying the individual-typological characteristics of personality, psychological resources, factors, and determinants that contribute to making, accepting, and implementing adequate decisions. Therefore, the search for, study, and consideration of psychological patterns – particularly emotional factors that influence personal choice, as well as the impact of individual psychological characteristics of emotionality as a personality trait on decision-making – are of not only theoretical but also practical significance.

Among the possible mechanisms regulating decision-making (cognitive, volitional, motivational, etc.), particular attention is given to regulatory mechanisms operating not only through actual (situational, transient, or variable) emotions but also through a stable tendency to experience dominant emotional patterns, represented by emotionality. It is recognized that emotionality, as an individual personality trait, is one of the leading psychological determinants of success in various spheres of human activity.

Theoretically, it has been established that a professional's choices are influenced by such psychological characteristics as goal orientation, independence, tolerance, ergicity, spontaneity, stability, rationality, foresight, and risk-taking. These qualities are encompassed by an integral personal trait – decisiveness. It has been demonstrated that the complex of these characteristics, as well as their qualitative and quantitative combinations, reflects the individual-psychological specificity of success or failure in making choices, particularly in professional activity. In this context, a profession, on the one hand, imposes specific requirements on the individual, while on the other hand, emotionality – as one of the key traits of individuality – structures these characteristics into a unique system and determines the specificity of their combinations and manifestations. The diagnosis of selected personality traits was conducted using the original methodology «*Multidimensional Scale of Life Decision-Making*» by Oleksandr Sannikov, while emotionality was assessed with the «*Four-Modality Emotionality Test-Questionnaire*» by Olha Sannikova. Empirical findings confirm that the type of emotionality determines the specific qualitative and quantitative combination of personal traits that contribute to successful decision-making.

Keywords: professional's personality, factors, determinants, success of choice, emotional regulation, emotionality, decision-making, individual psychological characteristics.

Постановка проблеми. У статті презентуються результати теоретико-емпіричного дослідження вибору й прийняття рішень в осіб, які різняться типом емоційності. Важливість розробки даної проблеми викликана значними соціокультурними трансформаціями в українському суспільстві соціально-економічними перетвореннями, що характеризують сьогодення, зростанням динамізму сучасного суспільно-політичного життя, змінами, що стрімко відбуваються. Всі ці фактори висувають підвищені вимоги до внутрішніх ресурсів особистості, до здатності швидко й самостійно ухвалювати адекватні життєві рішення й здійснювати ефективну їхню реалізацію у вкрай складних умовах нестабільності соціуму. Властиво науковий інтерес у розробці проблеми полягає в пошуку психологічних регуляторів процесу прийняття рішень, визначенню детермінант, чинників, ресурсів і властивостей особистості, які сприяють адекватному й швидкому вибору. Особлива увага приділяється вивченню індивідуально-психологічних особливостей вибору й прийняттю рішень в осіб з різною емоційною диспозицією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Встановлено, що на прийняття рішень впливають такі риси особистості як: незалежність, толерантність, ергічність, далекоглядність, спонтанність, усталеність, цільова налаштованість, розумність, ризикованість авантюрність тощо. Вся ці риси поєднані інтегральною властивістю особистості – рішимістю в структурі якої функціонують як її параметри [3]. Якісно-кількісна комбінація зазначених показників відбиває індивідуально-психологічні особливості рішимості кожної особистості.

Серед можливих механізмів регуляції прийняття рішень, котрі розглядаються в психології, увага приділяється когнітивним, вольовим, мотиваційним механізмам її регуляції. Що стосується емоційної регуляції, то слід зауважити, що не тільки актуальні (ситуативні, транзитні, мінливі) емоції впливають на вибір, а й стійкі емоційні характеристики – схильність до переживання домінуючих емоційних паттернів, які представлені емоційністю. Визнано, що емоційність як властивість індивідуальності, є однією із провідних психологічних детермінант успішності в різних сферах життєдіяльності [6].

Отже, у якості підґрунтя для пошуку індивідуальних відмінностей рішимості обрана **емоційність**. Емоційність розглядається в психології як одна з провідних, поряд із психічною активністю, характеристик індивідуальності. **Рішимість** трактується нами як складна, інтегральна властивість особистості, що забезпечує успішність прийняття й реалізації рішень.

В опублікованій психологічній літературі, присвяченій проблемі ухвалення рішення, величезна увага приділяється поняттю **«рішучість»**, а не поняттю **«рішимість»**, що пов'язане з доктриною діяльнісного підходу, у якому роль однієї з регуляторів поведінки відведена вольовим якостям особистості.

Відомо, що рішучість як окрема властивість особистості, як її вольова якість, впливає на поведінкові акти життєдіяльності. У спеціальній літературі другої половини ХХ століття властивість «рішучість» розглядається в якості й основи психологічних систем прийняття рішення. *Рішучість* трактується як одна з *вольових рис* особистості й, одночасно, одна з характеристик *волі*, яка проявляється в тенденції енергійно рухатися до власної мети, незважаючи на перешкоди (внутрішні або зовнішні) і ускладнення, що виникають при реалізації вже ухваленого рішення [6].

Нам представляється необхідним розглянути іншу системну підставу ухвалення життєвого рішення, що виступає змістовною й понятійною основою всіх його різновидів і типів. У якості такої системної підстави ми розглядаємо **«рішимість»**. Слід уточнити, що **«рішимість»**, на відміну від паронімічного поняття «рішучість», розглядається як складна, багатокомпонентна, інтегральна властивість особистості. Дана властивість охоплює комплекс ознак, що забезпечують успішність прийняття рішення: аналіз альтернатив у процесі вибору, свідоме й незалежне ухвалення адекватного рішення, його реалізацію, здійснення, контроль і оцінку результату вибору [3]. Рішимість, як багатокомпонентна, багаторівнева властивість особистості, характеризує її здатність

свідомо, зріло, цілеспрямовано й незалежно ухвалювати життєві рішення, вибірково використовуючи при цьому психологічні ресурси.

Узагальнення навіть незначного числа робіт, присвячених даної проблемі, свідчить про складність, багатогранність і психологічну глибину цього феномена [9]. «Рішимість» як інтегральна властивість, є не тільки проявом внутрішньої активності, але направляє й набудовує особистість на певний вибір й ухвалення остаточного рішення в умовах невизначеності й ризику. «Рішиму» особистість відрізняє використання гнучких стратегії й тактик, оригінальне бачення життєвої ситуації при ухваленні життєвого рішення.

Таке розуміння рішимості, по-перше, дає підтвердження тому, що ми маємо справу зі складною багатомірною структурою, а не з однією домінуючою ознакою активності особистості в ситуації вибору. Використання декількох властивостей особистості більш адекватно характеризує специфіку прийняття особистістю рішень. По-друге, ухвалення рішення в конкретній життєвій ситуації припускає опору на обмежене число характеристик особистості. Потретьє, особистість у різних ситуаціях вибору, відрізняється за характеристиками обмеженої сукупності властивостей особистості, що утворюють цілісну структуру. Саме таке розуміння рішимості відбите в різних дослідженнях, де автори виділяють окремі сторони проявів рішимості, різні її типи, види або стилі прийняття рішень, які не суперечать, а доповнюють один одного [1; 3].

При виборі *«рішимості»* як багатомірної властивості особистості, що забезпечує прийняття рішень (життєвого вибору), ми опиралися на наступні міркування:

- особливості особистості в ситуації вибору можуть бути краще описані комбінацією властивостей, що проявляються в ситуації вибору, де в якості характеристик виступають компоненти рішимості;
- кожний компонент рішимості являє собою біполярний континуум;
- виразність властивості визначається конкретним значенням, вимірюваному в діапазоні між двома полюсами його континууму;
- у психологічній системі прийняття рішень виділяються паттерни різних характеристик, які пов'язані із властивостями особистості, відповідають її ознакам про особливості реалізації прийнятого варіанта розв'язків, відбивають взаємодію ситуації й особистості, що ухвалює життєві рішення;
- існують індивідуально-психологічні відмінності між особистостями, які полягають у специфіці рішимості, що викликане множинними варіантами якісно-кількісних комбінацій досліджуваних характеристик, що входять у її структуру [6].

Як уже сказано вище, у якості підстави для пошуку індивідуально-психологічних відмінностей між людьми в проявах рішимості нами обрана *емоційність*.

Слід зазначити, що емоції як психічне явище, як переживання характеризують відношення до навколишнього світу. Відомо, що в емоціях, як і в

пізнанні, відбиваються предмети і явища навколишнього світу. Разом з тим, тільки в емоціях проявляється відношення суб'єкта до навколишньої дійсності. Емоції виражають зміст відбиваного об'єктивного змісту з погляду потреб і мотивів суб'єкта й спонукують його до діяльності, спрямованої на об'єкт або від нього [2; 4; 5]. Важливо підкреслити, що на відміну від актуальних (ситуативних, транзитних) переживань, які виникають у всіх людей в *однозначно емоціогенних ситуаціях*, емоційність характеризує стійку (позаситуативну) схильність до переживань емоцій певного характеру й у нейтральних ситуаціях. Емоційність на різних етапах розробки даної проблеми спочатку розглядалася поряд із психічною активністю, як найважливіша характеристика індивідуальності (темпераменту). Потім – як цілісна, багаторівнева властивість особистості, яка включає комплекси властивостей. Цей комплекс ознак включає: формально-динамічні параметри емоційних переживань, а саме, силу, інтенсивність, тривалість, швидкість протікання й зміни емоцій; якісні характеристики, що несуть інформацію про модальність і знак емоційного переживання; змістовний аспект емоційності, що полягає в самому об'єкті переживань. Найважливішими в комплексі всіх ознак емоційності вважається *якість емоційного переживання* – його модальність (паттерни емоцій радості, гніву, страху й суму) і знак (позитивний і негативний) [8].

Основні результати системного аналізу емоційності, які були сформульовано одним з авторів цієї статті, узагальнені в таких положеннях:

- емоційність розуміється як інтегральне, структурне утворення особистості, що характеризується комбінацією її різнорівневих показників;
- емоційний образ кожної людини являє собою специфічну комбінацію чотирьох основних, дискретних модальностей – «радості», «гніву», «страху», «суму», сфальцьованих у просторі розглянутих ознак;
- стійке домінування певної модальності характеризує індивідуально-психологічний тип емоційності, відповідно мономодальний (явна перевага паттерна однієї з модальностей) або полімодальний (перевага декількох модальностей);
- встановлено, що емоційність як *риса особистості*, що сформувалася до певного моменту психічного розвитку під впливом як біологічних (конституція, властивості нервової системи), так і соціальних (розвиток у процесі життєдіяльності) факторів, системотвірно впливає на формування всіх рівнів розвитку особистості. Емоційність задає границі й діапазон власних реакцій індивіда на навколишню дійсність, що проявляється в індивідуальних стилях діяльності, у якісно-кількісній комбінації різних рис особистості [2].

Усе сказане дозволило **припустити**, що емоційність може виступати в якості системотворчого фактору й такої властивості особистості як рішимість. Іншими словами, індивідуально-психологічні відмінності між людьми, що проявляються в специфіці рішимості, детерміновані емоційністю (кожному типу емоційності відповідає певна специфіка рішимості – певна конфігурація її складових).

Мета статті. Отже, метою цієї статті є виклад результатів теоретико-емпіричного дослідження індивідуально-психологічних особливостей *рішущості* в осіб з різною емоційною диспозицією.

Виклад основного матеріалу. Емоційність вивчалася за допомогою «Психодіагностичного чотирьохмодальнісного тест-опитувальника емоційності» [7; 9], спрямованого на вивчення стійкої схильності до переживання емоцій певної модальності (паттернів: «радість», «гнів», «страх», «печаль»). Остання апробація тест-опитувальника емоційності проводилася в 2021 році.

Рішущість як інтегральна властивість особистості вимірювалася оригінальною психодіагностичною методикою «Самооцінка показників рішущості» [6]. Ця методика спрямована на діагностику різнорівневих показників рішущості й заснована на принципі континуальності [2; 8]. Опис досліджуваних показників заснована на аналізі відповідної літератури [6; 7; 9], а також на результатах наших емпіричних досліджень (спостереження й бесіди з випробуваними, контент-аналіз письмових самозвітів про прояви власної рішущості) [3; 6]. На цьому етапі дослідження брали участь професійні психологи й студенти-психологи старших курсів. Отже, рішущість презентована системою різнорівневих її показників (ознак), які взаємно доповнюють один одного й утворюють характерні функціональні підсистеми (блоки). Кожний з показників, що діагностуються цією методикою, розглядається як біполярний континуум:

а) блок настановних показників (настановний компонент відбиває позицію особистості, яка вказує на напрямок її вибору):

- *цільова настроєвість (TD+)* – цільова спрямованість (інтенційність), орієнтація, векторна спрямованість психічної активності, уваги, думок, потреб, інтересів, мотивів, які фокусують й спрямовують особистість на оцінку життєвої ситуації й ухвалення рішення. Негативний полюс – *відсутність настроєності (TD-)* – характеризується протилежними якостями;

- *незалежність (IR+)* – самостійність, схильність до ухвалення рішення без допомоги інших людей, впливу ситуацій, обставин; наявність життєвої позиції незалежно від соціальних умов. Протилежний полюс (*IR-*) характеризується *залежністю* вибору від різних зовнішніх впливів;

- *толерантність (Tnr+)* – прийняття невизначеності, складності, неоднозначності в пошуку альтернатив розв'язку, терпиме відношення до новизни, до непередбачуваності життєвої ситуації, до змін, поблажливості до чужої думки. *Інтолерантність (Tnr-)* – негативний полюс – прояв нетерпимості до всього, що не відповідає уявленням конкретної особистості;

б) блок психофізіологічних показників:

- *ергічність (AR+)* – енергійність, джерело енергії, забезпечує активізацію психологічної системи, характеризує ступінь, включеність особистості в систему ухвалення рішення. Протилежні прояви характеризують *пасивність (AR-)*;

- *спонтанність (Spr+)* – легкість, стихійність, мимовільність (без участі волі або впливу ззовні), безпричинність, несподіванка вибору й прийняття

розв'язків. *Утрудненість (Spr-)* – загальмованість, сповільненість швидкості ухвалення рішення і його реалізації характеризує негативний полюс даного показника;

- *стійкість (Str+)* – стійкість вибору, стабільність ухваленого рішення навіть при умовах, що змінилися, неухваленість до чужого впливу й тиску, невідхиленість вибору. *Нестійкість (Str-)* – характеризує мінливість вибору, відсутність погодженості між вибором альтернатив, ухваленим рішенням і його реалізацією, відсутність суб'єктивної позиції;

в) блок когнітивних показників:

- *розумність (Rzr+)* – раціональність, розважливість, розсудливість, холодний розрахунок, продуманість, аналіз альтернатив, виваженість у пошуку варіантів прийняття рішення і його виконання. *Нерозумність (Rzr-)* – ірраціональність, перевага емоційних, інтуїтивних рішень без інтелектуальної напруги;

- *далекоглядність (FR+)* – передбачливість, передбачуваність, передбачення, прогностичність, використання стратегії досягнення мети, орієнтування на облік можливих наслідків, прагматичність в прийнятті рішення. Характеристики протилежного полюса (**FR-**) – *недалекоглядність*, необґрунтованість, поспішність у прийнятті розв'язків, непродуманість результатів, невідповідність ухваленого рішення його реалізації;

- *докладність (Thr+)* – припускає ретельне планування вибору і його реалізації, урахування усіх «за» і «проти»; припускає скрупульозність у зборі й аналізі інформації, що забезпечують гарантований і ефективний варіант рішення, пророблення деталей вибору. Негативний полюс – *фрагментарність (Thr-)* – характеризується відсутністю обґрунтованості, несерйозністю, не доскональністю, згорнутістю;

г) блок особистісних компонентів рішимості (сукупність властивостей особистості, які забезпечують прийняття життєвої ситуації, висування варіантів вибору):

- *авантюризм (Adr+)* – стійка властивість особистості, психологічна сутність якої проявляється в орієнтації на легкий і швидкий успіх у прийнятті й реалізації рішень, у надії на вдалий вибір при наявності кінцевої мети, привабливої для особистості, але без ретельного аналізу реальних зовнішніх обставин, власних можливостей (ресурсів), шляхів реалізації вибору. Протилежна якість – *неавантюризм (Adr-)* – відсутність схильності до авантюрного ухвалення рішення;

- *асертивність (Asr+)* – наявність активної особистісної позиції у виборі, відстоювання прийнятого рішення, опір тиску інших людей і соціальних умов, переконаність і соціальна сміливість, відповідальність за вибір і його наслідки. Протилежні якості характеризують *неасертивність (Asr-)*;

- *ризикованість*, схильність до ризику (**Rkr+**) – ухвалення рішення, яке сполучено з небезпекою, може привести до невдачі. Вибір здійснюється наосліп, що збільшує ризик появи невірної й небезпечної результату. *Неризикованість*

(Rkr-) – відсутність схильності до ризику в процесі ухвалення рішення і його реалізації.

Важливо відзначити, що якісно-кількісна комбінація всіх зазначених показників відбиває індивідуально-психологічні особливості рішимості кожної особистості (теоретично число можливих комбінацій рівно $n!$).

Крім зазначених психодіагностичних методик, у статті використані статистичні методи обробки емпіричних даних з використанням комп'ютерної програми IBM Statistics SPSS 23.0 (кореляційний аналіз, метод «асів» і «профілів») [3].

Результати та їх обговорення. Емпіричне дослідження проводилося на базі Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (м. Одеса) У дослідженні брали участь аспіранти й студенти старших курсів (150 людей) у віці від 23 до 35 років.

У табл. 1 представлені результати **кількісного аналізу** – коефіцієнти кореляцій між показниками емоційності й рішимості.

Таблиця 1

Значимі коефіцієнти кореляцій між показниками емоційності й рішимості

Показники								
Емоційність	Рішимість							
	TD	IR	AR	SpR	FR	AdR	AsR	RkR
J	202*	178*	188*			204*	200*	201*
A	206*	134	190*	199*				198*
F		195*	130		188*			189*
S		181*	142				165*	

Примітка: 1) $N=255$; 2) нулі й коми опущено; 3) позначення * – $\rho \leq 0,01$; 4) тут і далі використовуються скорочення: а) показники рішимості: TD – цільова настроєвість, IR – незалежність, Tnr – толерантність, AR – ергічність, Spr – спонтанність, Str – стійкість, Rzr – розумність, FR – далекоглядність, Thr – докладність, Adr – авантюризм, Asr – асертивність, Rkr – ризикованість; б) показники (модальності) емоційності: J – модальність «радість», A – показник «гнів», F – показник «страх», S – показник «печаль/сум».

Аналіз таблиці показує наявність додатних зв'язків між показником J (радість) і майже всіма показниками рішимості, переважно, на 1% рівні, крім показників Str (стійкість) і Thr (докладність). Що стосується показника A (гнів), те виявлені неоднозначні зв'язки між показниками емоційності й рішимості. З показниками TD (цільова настроєність), IR (незалежність), AR (ергічність), Spr (спонтанність), Adr (авантюризм) і Asr (асертивність) виявлені значимі додатні зв'язки, а з показниками Tnr (толериантність), Spr (спонтанність) і FR (далекоглядність) – від'ємні. Також неоднозначні й за рівнем і за знаком спостерігаються зв'язки між іншими показниками емоційності й рішимості. Показник F (страх)

додатно взаємопов'язаний ($\rho \leq 0,01$) з показниками рішимості: IR (незалежність), FR (далекоглядність) і Rkr (ризикованість) і на рівні 5% ($\rho \leq 0,05$) з показниками TD (цільова настроєвість), AR (ергічність), Str (стійкість), Thr (докладність). Від'ємний взаємозв'язок ($\rho \leq 0,05$) виявлений між показником F (страх) і Spr (спонтанність). Показник емоційності S (сум) майже повторює зв'язки модальності F з показниками рішимості, крім показника TD (цільова настроєвість) з яким S виявляє від'ємний зв'язок ($\rho \leq 0,05$) і Asr (асертивність), з яким показник S пов'язаний додатно ($\rho \leq 0,01$).

Далі використовувався **якісний аналіз**, за допомогою якого здійснювався пошук індивідуально-психологічних особливостей рішимості осіб з різною емоційною диспозицією, що є метою справжнього дослідження Попередньо значення показників усіх випробуваних, що виражені в «сирих» балах, були переведені в процентілі для одержання нормальної кривої розподілу [3; 7; 8].

Із усієї вибірки ($n = 150$) були відібрані випробувані з домінуванням однієї з емоційних модальностей (представники мономодальних типів). Домінування однієї з модальностей привласнювалося тем випробуваним, у яких значення тільки одного показника відповідало четвертому квартилю розподілу (від 75 до 100 процентілей) на тлі низьких значень за іншими показниками емоційності (до 50-го процентіля). Таким чином, було сформовано 4 групи: у групу J («радісні») увійшло 20 випробуваних; у групу A («схильні до гніву») – 18 людей; у групу F («схильні до страху») – 15 людей і в групу S («сумні») – 32 випробуваних.

На рис. 1 представлені усереднені профілі показників рішимості представників чотирьох виділених груп. Значення показників подано в процентілях, середня лінія ряду проходить через 50-тий процентіль. Числові значення показників рішимості вище середньої лінії ряду свідчать про прагнення до додатного полюсу, нижче середньої лінії ряду – прагненні до від'ємного полюсу.

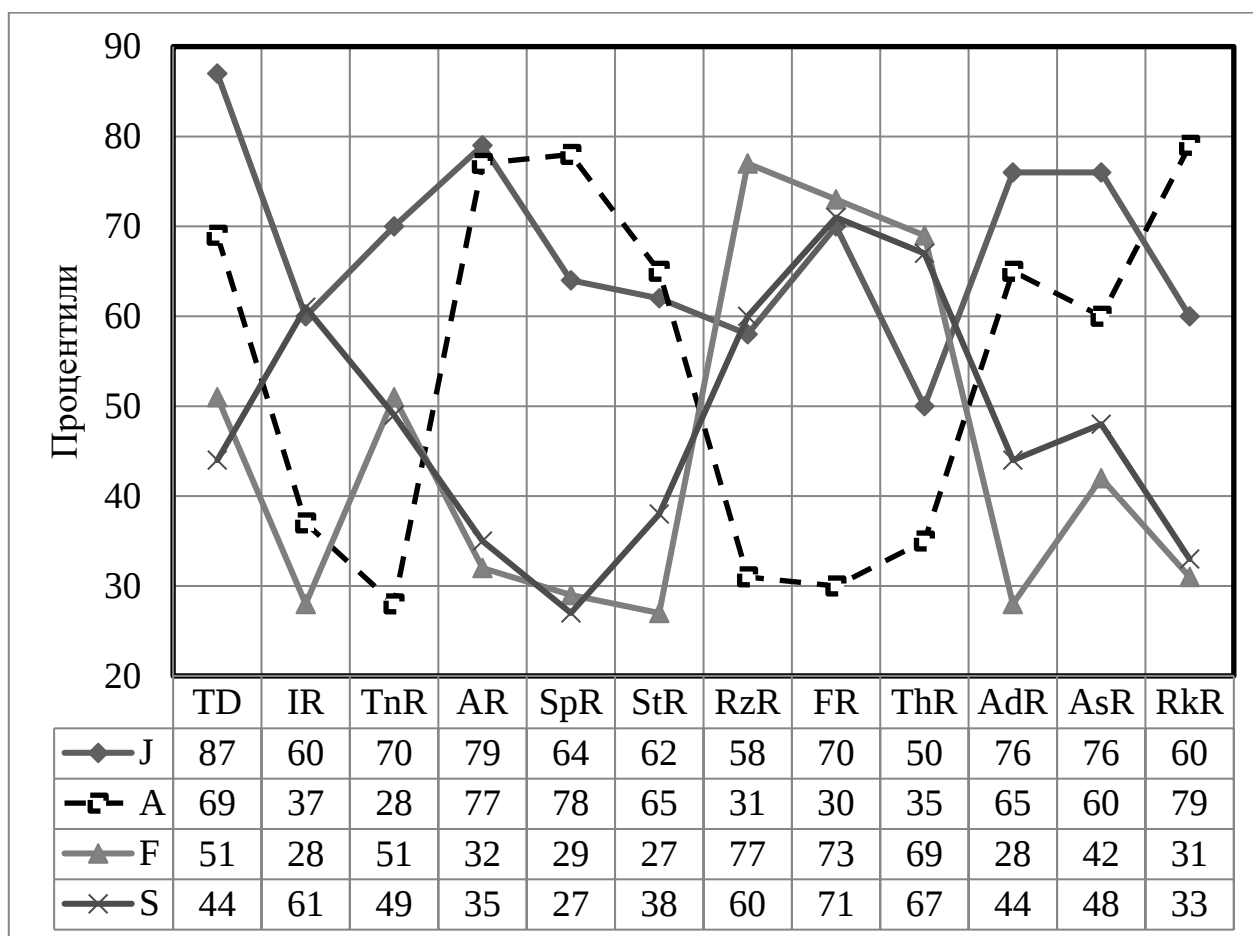

Рис. 1. Профілі показників рішучості осіб з мономодальним типом емоційності.

Враховуючи, що кожний показник являє собою біполярний континуум, його рівень розвитку визначався за відхиленням абсолютного значення від середньої лінії ряду й ранжувався від більшої величини до меншої. Установлено, що представникам **групи J (радісникам)**, насамперед, властива цільова спрямованість психічної активності на прийняття рішення і його реалізацію (інтенційність). Радісникам властиві такі думки, потреби, переживання, які фокусують і направляють особистість на оцінку життєвої ситуації, вибір і на ухвалення рішення (TD+). Такі люди енергійні, легко й швидко включаються в систему ухвалення рішення (AR+). До деякої міри їм властива авантюризм, що проявляється в прагненні до бажаного, легкому й швидкому успіху в прийнятті й реалізації рішень, однак, без ретельного аналізу реальних обставин, власної підготовки й особистісних ресурсів, необхідних для реалізації вибору (AdR+). Представники цієї групи толерантні до невизначеності, неоднозначності в пошуку альтернатив рішення, терпимо ставляться до новизни й непередбачуваності життєвої ситуації, поблажливі до чужої думки (TnR+). Разом з тим, ці особи можуть бути далекоглядними, завбачливими й прагматичними в прийнятті й реалізації розв'язку (FR+).

Представники **групи А (схильні до гніву)**, насамперед, енергійні, що забезпечує активну включеність особистості в систему ухвалення рішення (AR+). Вибір і прийняття рішень відбувається легко, часто спонтанно, стихійно, безпричинно, часом зненацька й для самих «гнівливиків» (Spr+).

Можливо, саме тому подібні особистості відрізняються ризикованістю в прийнятті розв'язків, що сполучено з небезпекою й може призвести до невдачі, особливо коли вибір здійснюється наосліп. Це значно збільшує ризик появи невірною результату (Rkr+). При цьому їм не можна відмовити в цільовій спрямованості на прийняття життєвих рішень. Їхні переживання, думки, інтереси, прагнення направляють особистість на ухвалення рішення (TD+). Однак схильність до ризику, непродуманість альтернатив вибору й шляхів здійснення розв'язку в комбінації з інтолерантністю (Tnr-), проявом нетерпимості до всього, що не відповідає виставам конкретної особистості, може призвести до небезпечних результатів.

Осіб, з домінуванням емоційної модальності **F («страховиків»)**, з *одного боку*, відрізняє розумність, розважливість, продуманість, у пошуку варіантів ухвалення рішення (Rzr+); передбачливість, прогностичність, урахування можливих наслідків, прагматичність в ухваленні рішення й далекоглядність (FR+). Представники цього типу ретельно планують вибір і його реалізацію, скрупульозні в зборі й аналізі інформації, проявляють докладність (Thr+), що забезпечує успішність варіанта рішення. Однак, з *іншого боку*, як показали результати нашого дослідження, вибір таких людей багато в чому залежить від різних зовнішніх впливів, впливів ситуацій, обставин, соціальних умов. Рішення ухвалюється з опорою на думку інших людей (IR-). Очікування сторонньої допомоги, схвалення, підтримки, слабка життєва позиція й навіть її відсутність у ситуації вибору в комбінації із прагненням до ретельного аналізу реальних альтернатив, зовнішніх обставин, власних можливостей виключають можливість авантюрного ухвалення рішення (Adr-).

Випробувані зі стійкою схильністю до переживання емоцій паттерна **S («сумні»)** проявляють загальмованість, сповільненість швидкості прийняття рішення і його реалізації (Spr-), пасивність, слабку включеність особистості в систему прийняття рішення (AR-). Однак рішення приймають із опорою на далекоглядність, передбачливість, прогностичність, їх відрізняє орієнтування на врахування можливих наслідків, прагматичність в ухваленні рішення (FR+). Ретельне планування вибору і його реалізації, пророблення деталей вибору, урахування усіх «за» і «проти», скрупульозність у зборі й аналізі інформації, докладність (Thr+) забезпечують ефективний варіант рішення й виключають появу схильності до ризику в процесі ухвалення рішення і його реалізації (Rkr-).

Таким чином, встановлено, що випробувані, які належать до однієї й тієї ж емоційної групи (однакової емоційної диспозиції), характеризуються схожою специфікою рішимості й у той же час демонструють відмінності в прояві даних якостей у порівнянні з представниками інших груп.

Можна стверджувати, що індивідуально-психологічні відмінності між людьми, що проявляються в специфіці рішимості, детерміновані емоційністю (кожному типу емоційності відповідає певна специфіка рішимості). Пояснити це можна психологічною сутністю емоцій. Відомо, що емоції різної якості відрізняються відношенням до об'єкту, що виражається в знаку домінуючих емоцій. Саме в цьому значною мірою полягає їхня психологічна сутність. Так позитивним емоціям властиве прийняття об'єкта й спрямованість на нього при активній (але, можливо, і пасивній) взаємодії з ним, негативним – неприйняття, спрямованість від об'єкту й різні способи взаємодії з ним (як активні, так і пасивні). Отже, якість емоцій може визначати глобальні форми взаємодії з навколишньою дійсністю, а виходить, і деякі параметри активності, а також зв'язок з особливостями особистості, діяльності, у тому числі й із професійною діяльністю, тому що саме вони виражають сутнісні ознаки емоцій – відношення суб'єкта до того, що відбувається [9].

Саме якісними особливостями емоційності можна пояснити не тільки відмінності в структурі рішимості, але й відмінності в «психологічній ціні» вибору, у поведінці людей, спрямованої на прийняття рішень і їх реалізацію. Останнє проявляється в індивідуальній специфіці прийняття рішень, у виборі «улюблених» комбінацій показників рішимості.

Висновки:

1. На основі аналізу літератури уточнено поняття «рішимість», яке розглядається як багатокомпонентна, цілісна властивість особистості, що характеризується спрямованістю (настрoeвістю) на пошук варіантів вибору для досягнення мети. Рішимість – це здатність особистості до раціонального (розумного, мудрого) аналізу й оцінки ситуації прийняття рішення й власних можливостей (ресурсів); готовність відстоювати ухвалене рішення, незалежно й твердо його реалізовувати з урахуванням можливих наслідків.

2. Рішимість характеризується системою різнорівневих ознак, що утворюють певні функціональні підсистеми: блок настановних показників, що відбивають позицію особистості, напрямок вибору (цільову настроєвість, незалежність, толерантність); блок психофізіологічних показників (ергічність, спонтанність, стійкість); блок когнітивних показників (розумність, далекоглядність, докладність); блок особистісних компонентів рішимості, що забезпечують прийняття життєвої ситуації, висування варіантів вибору й ухвалення життєвого рішення (авантюризм, асертивність, ризикованість).

3. Виявлені множинні значимі кореляційні взаємозв'язки між показниками емоційності й рішимості. Якісно-кількісна комбінація всіх зазначених показників відбиває індивідуально-психологічні особливості рішимості кожної особистості.

4. Вивчені й описані прояви рішимості в осіб, що мають відмінності за емоційністю. Доведено, що емоційність виступає як системотвірний чинник такої властивості особистості як рішимість. Індивідуально-психологічні відмін-

ності між людьми, що проявляються в специфіці рішимості, детерміновані емоційністю (кожному типу емоційності відповідає певна специфіка рішимості).

У статті представлені лише деякі попередні результати дослідження співвідношення рішимості й емоційності. Ця проблема потребує подальшого детального й глибокого психологічного аналізу у вивченні особливостей рішимості в осіб, що відрізняються полімодальною емоційною диспозицією й порушеннями в емоційній сфері.

Література:

1. Помиткіна Л. В. Психологічні механізми переживання особистості у процесі прийняття стратегічних життєвих рішень. *Проблеми сучасної психології*. 2016. № 31. С. 341-354. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2016_31_30.
2. Саннікова О. П. Континуально-ієрархічна модель особистості. *Психологія і суспільство*. 2018. № 3-4 (73-74). С. 166-177. URL : <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35721/1/Саннікова.pdf>.
3. Саннікова О. П., Санніков О. І. Модель вибору професіонала: особистісний підхід. *Науковий журнал «Перспективи та інновації науки»*. Серія «Психологія». 2024. № 9(43). С. 644-660. URL : [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-9\(43\)-644-660](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-9(43)-644-660).
4. Izard C. E. The many meanings/aspects of emotion: Definitions, functions, activation, and regulation. *Emotion Review*. 2010. № 2(4). P. 363-370. DOI : <https://doi.org/10.1177/1754073910374661>.
5. Paula M. Niedenthal and François Ric. *Psychology of Emotion*. Second Edition. N. Y. & London: Psychology Press, 2017. 308 p. DOI : <https://doi.org/10.4324/9781315276229>.
6. Sannikov A. Conceptual bases of researching the issue of making decisions by a personality. *Science and Education*. 2017. Issue 3. P. 78-84. DOI : <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-3-15>.
7. Sannikova Olga. Individual-typical variations of narcissism. *Наука і освіта*. 2017. № 11/CLXIV. P. 179-186. URL : <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-11-24>.
8. Sannikova O. P. Continuity principle in the structure of personality characteristics. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. III (21). Issue 43. P. 62-66. URL : https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/ped_psy_iii21_issue_43.pdf
9. Sannikova O., Sannikov A., Husak L. Features of decisiveness in individuals with different emotional disposition. *Georgian Medical News*. 2020. № 4 (301). P. 136-142. URL : <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32535578/>
10. Scarantino A. How to define emotions scientifically. *Emotion Review*. 2012. № 4(4). P. 358-368. DOI : <https://doi.org/10.1177/1754073912445810>.

References:

1. Pomytkina, L. V. (2016). Psykholohichni mekhanizmy perezhyvannia osobystosti u protsesi pryiniattia stratehichnykh zhyttievykh rishen [Psychological mechanisms of personality experience in the process of making strategic life decisions]. *Problemy suchasnoi psykholohii – Problems of modern psychology*. 31, 341-354 [in Ukrainian].
2. Sannikova, O. P. (2018). Kontynualno-iierarkhichna model osobystosti [Continual-hierarchical model of personality]. *Psykholohiia i suspilstvo – Psychology and society*. 3-4 (73-74). 166-177 [in Ukrainian].
3. Sannikova, O. P. & Sannikov, O. I. (2024). Model" vyboru profesionala: osobystisnyj pidxid [Model of professional choice: a personal approach]. *Naukovyj zhurnal «Perspektyvy ta innovaciyi nauky». Seriya «Psykholohiya» – Scientific journal «Perspectives and innovations of science»*. Series «Psychology». 9 (43), 644-660 [in Ukrainian].

4. Izard, C. E. (2010). The many meanings/aspects of emotion: Definitions, functions, activation, and regulation. *Emotion Review*. 2 (4), 363-370. <https://doi.org/10.1177/1754073910374661>.
5. Paula M. (2017). Niedenthal and François Ric. *Psychology of Emotion. Second Edition*. N. Y. & London: Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781315276229>.
6. Sannikov, A. (2017). Conceptual bases of researching the issue of making decisions by a personality. *Science and Education. Issue 3*, 78-84. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-3-15>.
7. Sannikova, Olga (2017). Individual-typical variations of narcissism. *Science and Education. Issue 11/CLXIV*, 179-186. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-11-24>.
8. Sannikova, O. P. (2015). Continuity principle in the structure of personality characteristics. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. III (21). Issue 43*, 62-66. https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/ped_psy_iii21_issue_43.pdf
9. Sannikova, O., Sannikov, A. & Husak, L. (2020). Features of decisiveness in individuals with different emotional disposition. *Georgian Medical News*. 4 (301), 136-142. URL : <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32535578/>
10. Scarantino, A. (2012). How to define emotions scientifically. *Emotion Review*. 4 (4), 358-368. <https://doi.org/10.1177/1754073912445810>.